

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy

Ústav etnologie

Náměstí Jana Palacha 2
116 42 Praha 1
Tel.: +420 221 619 622, 625
E-mail: ethno@ff.cuni.cz

POSUDEK VEDOUCÍHO DIPLOMOVÉ PRÁCE

Golem a jeho premeny v populárnej kultúre

Katarína Kullmanová

Ústav etnologie FF UK, Praha 2015, 81 s., přílohy

Problematika narativů souvisejících s fenoménem G(g)olema nepatří k frekventovaným tématům domácí etnologie, potažmo folkloristiky. S výjimkou studií pražského folkloristy Miloše J. Pulce z 60. let 20. století věnovaných soudobému stavu pražských městských pověstí se tak jedná o téma domácími etnologickými vědami relativně netknuté. Jde přitom o poněkud překvapivou skutečnost vzhledem k faktu, že především historické pověsti o pražském Golemovi prošly již na konci 19. století, především díky Josefu Svátkovi, Václavu Vladivoji Tomkovi, Aloisu Jiráskovi a dalším česky píšícím literátům svébytným procesem etnické nacionalizace, během které byly částečně zbaveny svého židovského kontextu, bohemizovány a zařazeny do kontextu českých pražských pověstí, popřípadě dokonce „starých pověstí českých“, terminologií dobové folkloristiky tedy *národních pověstí*. Právě na tento proces nacionalizace a související přesun těchto textů z folklorní do populární a umělecké kultury se zaměřuje diplomová práce Kataríny Kullmanové, v lecčem navazující na výše zmíněné Pulcovy studie z 60. let.

Práce má – vzhledem k tématu očekávatelný – spíše kompilační charakter komparace vybrané dostupné sekundární literatury k tématu, doplněné vlastním dotazníkovým výzkumem na téma obeznámenosti současné populace s fenoménem pražského Golema.

Za její nejvýznamnější přínos pokládám právě tuto její praktickou část, která i přes určité problémy metodologického rázu (výběr vzorku, analýza dat) přinesla celou řadu zajímavých zjištění, především o nebývale slabém povědomí o pověsti o Golemovi u nejmladších generací (které mnohdy neznají Golema nejen z Jiráskových *Starých pověstí českých*, ale dokonce ani z Fričova filmu *Císařův pekař a pekařův císař* – Golem je pro ně často spíše postavou z globálních fantasy počítačových her či loga sítě fitcenter – mnozí současní česky a slovensky hovořící obyvatelé hlavního města tak mají mnohdy *menší* povědomí o této postavě než velká většina turistických návštěvníků!). Podobně zajímavé je i potvrzení autorčiny původní hypotézy (navazující na myšlenky Miloše J. Pulce z 60. let 20. století), že na současnou lokální vizuální podobu Golema měl zcela fundamentální vliv výše zmíněný film Martina Friče z roku 1951; zpodobnění Golema z tohoto filmu organicky prorůstá do drtivé většiny jeho poválečných popkulturních i

marketingových adaptací. Za relativně dobře zpracovanou považují i úvodní část práce široce seznamující s fenoménem (pražského) Golema, i když zde se autorka pohybuje často na příliš obecné úrovni s pomínutím pro rozvoj lokálního golemovského „mýtu“ klíčových aspektů (především první doložené novodobé zmínky o Golemovi z pera žurnalisty Franze Klutschaka z roku 1841, který je do značné míry „tvůrcem“ tohoto narativního cyklu, klíčové sbírky židovských pověstí a legend *Sippurim* vydané v roce 1847 Wolfem Paschelesem za přispění Georga Leopolda Weisela a více než dvacítky autorů, jejich vlivných reedic z let 1887, 1898, 1909 vydaných jeho zetěm Jakobem Brandeisem, a pokusu o relegendizaci sbírky z pera Siegfrieda Schmitze z roku 1921; pro proces etnické nacionalizace pověstí o Golemovi je dále důležité jeho zařazení do sbírky *Pražské pověsti a legendy* Josefa Svátka z roku 1883, která je zcela organicky umístila mezi ostatní pražské pověsti bez jakéhokoli náboženského či etnického příznaku). Na obranu autorky je ale nutno sdělit, že jí zpracovávané téma je možná až příliš široké; proto se spíše racionálně soustředila na poválečný rozvoj a proměny golemovských narativů s důrazem na českou populární kulturu.

Za hlavní výtky k práci by bylo možné zařadit především opominutí některých snadno dostupných informačních zdrojů, které by její záběr podstatně rozšířily (na podobné téma vzniklo např. hned několik absolventských prací, např. diplomová práce Libuše Matyášové *Postava Golema v české literatuře pro děti a mládež vydané po roce 1989*, předložená na Katedře české literatury Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity v Brně v roce 2012), malý důraz na proměny podob Golema v soudobé globální populární kultuře (viz recentní studie kanadské folkloristky Gail Arlene de Vos o této postavě v soudobém komerčním i uměleckém komiksu), a především relativně slabou práci s teoretickou nadstavbou (ne zcela jasná je např. autorčina definice *populární kultury*, koncept *komodifikace*, ač je zmiňován již v klíčových slovech textu, není prakticky v práci využit). Z formálního hlediska by bylo možné práci vytknout především nejasné rozlišování vhodnosti použití etické a emické roviny interpretace na několika místech textu a nepřesnosti způsobené zřejmě při rychlém dokončování práce (např. odkaz na s. 43 odkazující na v příloze absentující kresbu Káji Saudka).

I přes výše zmíněné výtky je práce napsaná poměrně pečlivě, je relativně dovedně strukturovaná a autorka při jejím vytváření prokázala jak své znalosti oboru, tak uplatnila podstatnou část teoretických a metodologických dovedností nutných pro práci s etnografickými (v tomto případě především písemnými a obrazovými) daty. Trojici hlavních cílů práce, tedy demonstrace ovlivnění golemovských narativů populární kulturou (především filmem Martina Friče), jejich následná komodifikace populární kulturou a diseminace především do oblasti turismu a marketingu, a související zeslabení podstatné většiny aspektů „původní“ golemovské pověsti, tak pokládám za splněnou.

Shrnutí:

Předloženou diplomovou práci je možné označit za akceptovatelný text splňující podmínky pro obhajoby absolventských prací, který však vykazuje určité rezervy především na poli teoretické analýzy a interpretace dat.

Předložený text **doporučuji k obhajobě (hodnocení na rozhraní 2–3).**